

ДУХОВНІСТЬ, КОМУНІКАЦІЯ І КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ОСВІТИ (ПЕРЕДМОВА)

Освіта є найважливішим інституційним каналом відтворення духовних цінностей, тому цільові установки освітньої системи визначають ступінь поширення духовних цінностей у суспільстві та впливають тим самим на його ціннісну інтегрованість та культурну ідентичність.

В останні роки освітяни все частіше звертаються до проблематики духовного життя. Результати освітніх реформ наочно показали, що в умовах соціокультурної кризи та втрати духовних орієнтирів запозичені інституційні форми функціонують малоефективно, ринкові механізми регулювання економіки та соціального життя не забезпечують належного розвитку, проблема культурної ідентичності нації залишається не вирішеною. Це змусило глибше усвідомити значущість духовних чинників задля досягнення соціальної стабільності та добробуту і сприяє підвищенню дослідницького інтересу до проблем духовності.

Найважливішим напрямом у дослідженні духовності сучасного суспільства є вивчення проблеми взаємозв'язку стану духовності та освіти як сфери культурної діяльності. Остання інституційно організована в національну освітню систему, яка задає цілепокладання освітньої діяльності, формує різнорівневу структуру освітніх закладів та реалізує власне освітню діяльність. При цьому в освітній системі в латентній формі виражено співвідношення соціальних (прагматичних) і духовних (ціннісних) функцій освіти. Поєднання ціннісно-раціональних установок освітньої системи як базової структури освітньої діяльності суспільства загалом можна визначити як схильність до сприйняття певних соціальних ситуацій як умов функціонування та до певної моделі функціонування цих умов.

Стан системи освіти в сучасних реаліях має відбиток загальної духовної кризи, спричиненої системними реформами кінця ХХ ст. Перехід економіки на ринкові принципи функціонування викликав комерціалізацію також і освітньої діяльності, що виявилось в диференціації знанневого та виховного компонентів, соціальних та соціетальних функцій інституту освіти. При цьому домінуюча увага в системі освіти приділяється технологізації контролю знанневої підготовки (тестування) та акцент ставиться на результаті навчання.

Процес формування духовно-ціннісної мотивації актуалізується все менше. Згортання духовно-виховного компонента в освітній діяльності багато в чому сприяє тому, що традиційні для європейської і вітчизняної культури уявлення про єдність та тісний взаємозв'язок знань і духовності залишаються у минулому. Знецінений ідеал служіння освіченої людини своєму народу. Здобуття знань розглядається тепер не як джерело духовного зростання особистості, а як основа кар'єрного та споживчого зростання.

Незрозумілий характер модернізації української освіти, як і всіх реформ в цілому, багато в чому визначає значний обсяг запозичень західних моделей організації освітнього процесу, програм і методик навчання і в цілому концепцій освіти, що не може не призвести до витіснення національних освітніх і виховних традицій, розмивання національної культурної ідентичності. Ці моменти негативно позначаються на духовному стані та самопочутті учнівської молоді, сприяють відчуженню українського менталітету.

Єдність освіти та духовності, їх тісний взаємозв'язок видаються нам як важливою характеристикою європейської культури, як найважливішої константи загальнолюдської культури. Саме зараз особливого значення набуває конкурентоспроможність людського потенціалу, який значною мірою визначається ефективністю функціонування системи освіти. А вона, у свою чергу, похідна від характеру поєднання та реалізації соціальних та соціетальних функцій. Цим фактом зумовлено гостру соціальну актуальність заявленої нами теми «Вектори розвитку сучасної освіти: духовність, взаємодія, комунікація, компетентність».

Ця тема має не менш гостру наукову актуальність. Вона пов'язана з тим, що проблема взаємної диспозиції освіти та духовності у її конкретній соціальній динаміці практично не досліджена у пред-

метному полі педагогічної науки, хоча й викликає гострий інтерес та має численні соціальні інтерпретації. Тим часом її аналіз необхідний для регулювання процесу соціальних перетворень. Дистанціювання духовності і освіти має потенційну загрозу для руйнування соціальної системи європейського суспільства. Тому важливими є дослідження векторів розвитку сучасної освіти, зокрема взаємодії, духовності, комунікації та компетентнісного підходу.

У першому розділі **«Актуалітети розвитку сучасної європейської освіти»** увага авторів зосереджена на основних тенденціях розвитку європейського освітнього середовища, цифровій трансформації сучасної освіти у світовому та українському дискурсі, впливу телекомунікаційних та інформаційних технологій на становлення системи педагогічної освіти і професійної підготовки на початку XXI століття в міжнародному дискурсі.

Другий розділ **«Педагогічна освіта: духовний та компетентнісний розвиток особистості»** присвячений концептуальним підходам до удосконалення професійної підготовки вчителя XXI століття та проблемі переосмислення курикулуму педагогічної освіти у країнах-членах ОЕСР на початку XXI століття, розвитку критичного мислення майбутнього вчителя початкової школи у процесі вивчення математичних дисциплін, вимогам до сучасного вчителя початкової школи у процесі викладання ним природничої освітньої галузі, організації навчальних осередків як важливих складових освітнього середовища НУШ.

Одним з важливих напрямів розвитку педагогічної освіти є висвітлення ключових орієнтирів ЄС, якими визначені зміст професійної підготовки та педагогічної практики, організація педагогічної просвіти батьків молодших школярів з особливими освітніми потребами.

У третьому розділі **«Комунікація і взаємодія в навчально-виховному процесі закладів освіти»** наголошено, що відбувається зміна орієнтирів у соціальному середовищі – від визначення цінностей до виявлення шляхів і засобів збільшення їх значимості, розглядається проблема взаємозв'язку і взаємовпливу соціальної компетентності та морального розвитку особистості. У вирішенні цієї гострої соціальної проблеми провідна роль відводиться початковій школі, де розгортається інтенсивний процес формування мораль-

них якостей особистості, всього спектра відносин молодших школярів до дійсності; у духовному розвитку дитини провідна роль належить літературному вихованню. Наголошено на викликах та можливостях наукової комунікації в епоху інформаційних технологій.

У монографії розглянуто питання розвитку освіти в умовах повсякчасних суспільних викликів і трансформацій та акцентовано увагу на проблеми комунікації, взаємодії, плекання духовності особистості та формування компетентностей в освітньому процесі. Відображено погляди дослідників України, Словаччини, Польщі, Чехії, Румунії, Угорщини на вирішення актуальних завдань професійної підготовки та педагогічної освіти в контексті інноваційного європейського простору освіти і науки.

Мета монографії: обґрунтування теоретичних і практичних орієнтирів розвитку сучасної європейської й української початкової, середньої і вищої освіти; презентація результатів науково-дослідницької діяльності колективу європейських та українських авторів, об'єднаних спільною ідеєю представити підсумки своїх досліджень у сфері удосконалення педагогічної майстерності й професійної діяльності фахівців та їх підготовки у вищій школі.

Відповідно до принципів Європейської хартії регіональних мов або мов меншин, зокрема принципів сприяння і/або заохочення використання таких мов у суспільному і приватному житті та сприяння відповідним міжнаціональним обмінам мовами наукових текстів є українська, англійська, польська, словацька, угорська, чеська. Статті, включені до колективної монографії, подано мовою оригіналу та в авторській редакції.

Монографія «Вектори розвитку сучасної освіти: духовність, взаємодія, комунікація, компетентність» адресована фахівцям, які займаються науковою і професійно-педагогічною діяльністю з означеної проблеми, докторантам, аспірантам та студентам педагогічних спеціальностей; усім, хто цікавиться актуальними проблемами розвитку сучасної освіти.

Ганна Товканець

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>